

1920ին, Անգլիացիք կը փոխադրեն Վրանա-
տունը Պաղուպայէն Նահր էլ Օմար, որ
Պարսպէն 17 քիլոմէթր հեռավորութեան
վրայ կը գտնուի:

1921ին, Անգլիացիք աւելի քան 7500
հայեր կը փոխադրեն Հայաստան երեք շո-
գենաւերով: Իսկ 1200 երկսեռ որբերէն
մաս մը կը զրկուի եղբայրացու և մաս մըն ալ
երուսաղէմ: Հայաւանի հոգատարութիւնը
Անգլիացիք կը յանձնեն Պր. Լեոն Շաղոյ-
եանի: 1921-1923 թուականներուն, հայե-
րէն 500 հոգի կը թողնեն Նահր էլ Օմարը
և կ'անցնին Ապստան, նախապէս կատար-
ուած կարգադրութեամբ նախագաղաթանին
մէջ գործի մտնելով: Իսկ 1921ին, 1200
Պարսկահայեր ալ կը մեկնին Պարսկաստան:
Ունենալով Պարսա քաղաքը կուգան ու կը
հաստատուին: 1929ին, Պր. Շաղոյեան կը
փոխադրէ հայ հիւղաւանը Հաւրէլ, հիւսի-
սային Իրաք, 49 միլիոն հեռու Մուսուլէն:
1947ի վերջերը, 900 հայեր մեկնեցան Իրա-
քէն դէպի Հայաստան:

Իրաքի սուրիշ շրջաններուն մէջ ալ,
ինչպէս Զախո, Արւիէյմանիէ, Էմանագին,
Խալէն, կ'ապրին հայեր: Այսօր բազմազան
Իրաքի մէջ կան շուրջ 16.000 հայեր, որոնց
մէջ կը գտնուին յայտնի մտնապաշտներ,
մեծահարուստ հոյաւաւեր, կառավարական
բարձր պաշտօնեաներ, բժիշկներ, ակնա-
բույժներ, տաաճարայիններ, գեղագործներ,
ծարտարագէտներ, մեքենադէտներ, փա-
տարաններ, ելեկարագէտներ, նշանաւոր
լուսանկարիչներ, սովորիչներ, և շատ մը
սուրիշ կարգի արհեստագործներ:

Իրաքի հայոց ընդհանուր վիճակը բա-
րեկեցիկ է և օրինակելի:

Իսկ ներկայ հայ եկեղեցական Պետն ու
համայնքին Առաջնորդն է Գեր. Տ. Զոսն
Ծ. Վրդ. Տէր Բակրեան, որուն տուած
քարոզները ողնորիշ և շինիչ են:

Պատում

Վ.Ս.Ր.Ս.Ն. ՄԵԼԻՔՈՆԵԱՆ

ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ

«ՄԻՋՆԱԲԵՐԴ»

(Գրական Տարեգիրք)

Ա. Տարի, 1957 — Խմբագիր՝ ՊՊՂՈՍ ՍՆԱՊԵԱՆ

Աւելի քան սրտապնդիչ երևոյթ մըն է
սփիւռ քահայ մշակութային կեանքին մէջ
հրատարակութիւնը այս Գրական Տարեգիր-
քին, որ լիովին գոհացում կուտայ հայ
գրականութեամբ հետաքրքրուող ունէ մէ-
կուն:

Որակով ու քանակով այսպիսի պատ-
կանելի հրատարակութիւն մը կը հաւատանք
թէ գինն է մեծ ու երկարատե ճիգերու ու
գոհողութիւններու, զոր գովելի ջանասի-
րութեամբ ու հանրութեան օգտակար գործ
մը ըրած ըլլալու գիտակցութեամբ կատա-
րած է Պ. Սնապեան:

Գիրքը, 330 էջերէ բաղկացած, լոյս
տեսած է Պէյրութի մէջ, և իր գրական
հարցերու շուրջ յարուցած նիւթերու
աշխատանքութեամբ ու բազմազանութեամբ
խոստում մըն է, յառաջիկայ իր թիւերով
դառնալու համար սփիւռ քահայութեան բո-
լոր գանգաւածներէն փնտռուած եզական
հրատարակութիւն մը:

Ուշադրութիւն Թաւաղարանին մէջ հեղի-
նակին ըրած յայտարարութիւնը սոյն հրա-
տարակութեան մասին: «ՄԻՋ-ՔԵՐԴ» կը հրա-
տարակենք ոչ թէ բաց մը գոցելու համար,
այլ հեռագհակէ գոցուող դուռ մը (Գրակա-
նութիւնը) չափով մը բաց ձգելու մտքով:

Գիրքին առաջին մասը խմբագիրը յատ-
կացուցած է իր ուսուցչին՝ մեծանուն գրա-
գէտ - քննադատ Յ. Սչականի պայծառ յի-
շատակին՝ անոր մահուան տասնամեակին
առթիւ: Հան վերին հանգուցեալ գրագէ-
տին գրչէն տարրերը ժամանակներու մէջ
եղած յօդուածներէն նմոշներ՝ հայ գրակա-
նութեան զիստօր հարցերը չօշափող: Պ.
Սնապեան անհուն երախտագիտութեամբ
կ'օգեկոչէ յիշատակը իր ուսուցչին, որուն
հանդէպ պաշտամունքի մօտեցող սէր մը
կը առնէ:

Հետաքրքրական և միանգամայն չա-
հեկան է մանուսկր Տարեգիրքի այն բաժինը՝
ուր խմբագրին կողմէ ներկայացուած հար-

ցարանի մը համաձայն, արտասահմանեան մեր գրողներու գրիմէ բոլոր առաջաւոր գէմքերը յայտնած են իրենց հեղինակութիւնը և հայ գրողը շահագրգռող աւագ հարցերուն նկատմամբ, և որոնք կը կարգացունեն մեծ հետաքրքրութեամբ ու հաճոյքով:

Պ. Մնացականի այս Տարեգրքին մէկ ուրիշ առաւելութիւնը այն է որ հոն տեղ տրուած է սփիւռքահայ բոլոր արժէքներ, կայացնող գրողներուն, առանց հատուածական կամ այլ խտրութիւններու:

Գովելի և օրինակելի է այս առնչութեամբ ողջամիտ կեցումը յարգելի խմբագրին, որ ունենալով հանդերձ իր սեփական համոզումները, գիտցած է մէկզկէ միմեկին իր գաղափարական ու հաստատական միտումները, և անաչառ ու անկողմնակալ ոգիով մօտենալ հայ գրականութեան: Այս կ'ըսենք ի տես շատ մը խմբագիրներու և գրագէտներու կողմէ յայտնուած ու հետքահետէ անտեսուող համեմատութիւններու հասնող նեղմիտ ու միակողմանի կեցումը, որ զատուցութեան, իրենցմէ ու իրենց պատկանած հաստատմէն դուրս ամէն արժէք ուրանալու կամ թերզնահատելու տրտում երևոյթին: Պ. Մնացական լայնախոհ ոգիով ու իրաւացիօրէն կ'անդրադառնայ այս երևոյթին իր Տարեգրքին մէջ, ուր Կարօ Գէորգեանի 1957ի Աշխարհ Տարեգրքին նուիրուած իր գրախօսականին մէջ ի միջի այլոց կ'ընէ հետեւեալ հաստատումը. «Պէտք է թոյլ տալ որ բնական դառնան անոնք (կ'աւանարկէ կուսակցական նեղմիտ հաշիւներուն գրականութենէն ներս) նաև մեր մօտ»:

Հայ մամուլը ինչպէս հայ գրականութիւնը օրացան առաքելութիւն մը ունի և պէտք է գայն պահել իր կոչման արժանաւայել քարձրութեան վրայ: Խմբակցական վէճերն ու հակակրօնութիւնները պէտք է որ անդրադառնան անոր վրայ, աւերիչ միջամտութիւններ գործելով ու շեղեցնելով գայն իր իսկական ու վեր նպատակէն:

Այս արտում երևոյթին քովն ի վեր սակայն մեծ ուրախութիւն է մեզ հաստա-

տել որ կան տակաւին հեղինակներ՝ որոնք արի ու ազնիւ կեցումով կը պարզեն հայ մամուլին հանդէպ, իրենց անկողմնակալ մերձեցումներով: Պ. Մնացական մէկն է այս վերջիններէն:

Հասարակ ունի Հայաստանեան արդի գրականութեան նուիրուած ընդարձակ բաժին մը, ճոխ ու աշխդան բովանդակութեամբ, ուր տեղ ունին մեր հայրենիքին մէջ ապրող ու ստեղծագործող տկանաւոր ինչպէս նորահաս գրագէտներէն արձակ կամ ստանաւոր գրութիւններ:

Գալով սփիւռքահայ գրականութեան յատկացուած բաժնին, պէտք է ըսել որ հոն իրենց անտալ գրութիւններով կ'երևին հին թէ նոր սերունդին գրողներուն գրիմէ բոլոր կարեւոր գէմքերը: Հոն կարելի է հանգիստիլ նաև մէկ քանի նորերու ստորագրութիւններուն. նորեր՝ որոնք անման չեն սակայն գրական զգայարանքէն: Աւստան ենք որ երբ կան մոռցուած գէմքեր ու անուններ, պատասխանատուն խմբագիրը է անպայման:

Ու չորրաւ է նմանապէս հասարակ վերջաւորութեան տեղ բռնող գրախօսականներու շարքը, որոնց մէկ կարեւոր մասին տակ կը հանդիպինք խմբագիրին ստորագրութեան: Հոն գրախօսուած են 1956ի ընթացքին սփիւռքի գանադան շրջաններէն լոյս տեսած գրիմէ բոլոր կարեւոր գրական երկերը, անկողմնակալ ոգիով ու հեղինակաւոր կերպով: Գրքին այս բաժնը յատակ գաղափար մը կուտայ մեզի սփիւռքահայ գրողներու նոր արտագրութիւններու մասին:

Մէկ խօսքով. Մէջ-Քէրէ Գրական Տարեգրքը արժանի է մեր ամենուն անվերապահ գնահատանքին ու քաջալերութեան: Կը յուսանք որ յառաջիկայ տարիներուն իր լոյս տեսնելիք հատորներուն մէջ ևս հաստատենք նոյն արժանիքներն ու մեր գրական աշխարհը շահագրգռող հարցերն ու տուեալները: Կը մտալ թեք մանաւանդ որ ան դառնայ սեփականութիւնը իր լիզումն պահպանման ու իր գրականութեան ծաղկման նախանձախնդիր ամէն օրացու հայրգիր:

ԳԵՈՐԳ Ս. ՃԻՆԻՎԻԶԵԱՆ